

ПРИВАТНЕ ВОЈНЕ КОМПАНИЈЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ – БЕЗБЕДНОСТ ИЛИ ПРОФИТ

Милоје Здравковић
Министарство одбране Републике Србије

У чланку се обрађују битна питања која се односе на ангажовање приватних војних компанија из Сједињених Америчких Држава и Велике Британије на Косову и Метохији пре, током и после завршетка НАТО интервенције 1999. године.

У уводном делу анализирају се догађаји који су одлучујуће утицали на појаву приватних војних компанија на међународној сцени током последње деценије двадесетог века. Истовремено, поставља се питање да ли је употреба приватних војних компанија на Косову и Метохији била део решења који је допринео побољшању безбедности или, супротно, део проблема, с обзиром на то да ангажовање приватних војних компанија, у крајњој мери, има за циљ профит – као кључни елемент успешног пословања сваке компаније, а не безбедност. Најкарактеристичније примере ангажовања приватних војних компанија на Косову и Метохији заокружујемо констатацијом да је употреба компанија представљала део проблема, који захтева хитно решење путем усвајања правне регулативе на међународном нивоу, којом би се отклонили уочени недостаци и успоставио минимум контроле над радом компанија у операцијама подршке, наметања и одржавања мира.

Кључне речи: *приватне војне компаније, Косово, безбедност, профит.*

Увод

Последњу деценију двадесетог века обележио је нагли пораст броја и ширење деловања приватних компанија које, поред осталог, пружају услуге војног карактера и обављају различите послове физичко-техничког обезбеђења. После скоро четири стотине година од формирања првих држава вестфалског типа, као неприкосновеног стуба међународног поретка, државе и њене институције више нису једини субјекти који се старају о унутрашњој и спољној безбедности грађана. Савремене државе, корпорације, међународне и невладине организације, али и појединци и заједнице, све више поверења указују приватном сектору и препуштају му да води рачуна о њиховој безбедности.

Међутим, појава приватних војних компанија на међународној сцени проузрокована је значајним дешавањима која су се одиграла деведесетих година прошлог века. Завршетак хладног рата и прекид трке у наоружању две светске суперсиле нису произвели само вишак наоружања, већ и вишак војних лица, како официра, подофицира, тако и војника.

Оружане снаге постале су превелике за нове безбедносне услове у свету и неадекватне у односу на нове реалне потребе држава. Последица тога били су смањење укупног броја војника у армијама света са 29 на 20 милиона и драстично повећање запослених у приватним војним компанијама.¹ Велики број лица претходно запослених у државном сектору безбедности тражио је и проналазио запослење у приватним војним компанијама.²

Други важан догађај који је допринео појави приватних војних компанија био је ширење неолибералног концепта државе, понуђен као глобални лек излечења данашњег света, који је дао снажан подстицај приватизацији. Неолиберални концепт подстакao је приватизацију не само у војној индустрији, већ и у телекомуникацијама, транспорту, образовању и осталим до тада значајним државним институцијама. Појава приватних безбедносних компанија и почетак њиховог деловања показали су да се њихова главна предност огледа у могућности економисања државног буџета. „Приватне војне компаније постале су привлачне државама зато што су плаћене само повремено за извршавање посебних задатака, док су регуларне стајаће војске одувек коштале застрашујуће много“.³ Управо због високе цене финансирања оружаних снага, већина неолибералних држава отпочела је радикалну реформу оружаних снага, која је подразумевала смањење њиховог бројног стања и могућност преусмеравања дела државног буџета са војних на остале потребе.

Последњи, не мање значајни догађаји, унеле су корените промене у природи безбедносних претњи, а самим тим и начина њиховом супротстављању. Нови сукоби и ратовање уз већу примену „паметног“ оружја подразумевали су постојање велике зависности савремених војски од софистициране технологије, која се свакодневно унапређује. До пре неколико деценија најнапреднија технолошка достигнућа била су искључиво у власништву војске. То је значило да су на цивилном тржишту коришћена тек пошто би их војска исцрпно употребила, попут интернета и мобилне телефоније. Данас тај процес иде обрнутим смером. Савремене армије све теже самостално обезбеђују потребан ниво знања за одржавање савремене опреме (или им се то уопште не исплати), па се као неопходност наметнуло ангажовање стручњака из различитих научних области изван војних структура. То је, последично, подстакло додатни развој приватног сектора на пољу безбедности.⁴

Наведени догађаји поједнако значајно су утицали на појаву приватних војних компанија на међународној сцени. У наставку текста укратко ћемо се осврнути на досадашње ангажовање приватних војних компанија које су регистроване у Сједињеним Америчким Државама и Великој Британији, а које су се ангажовале у међународној мировној

¹ Оружане снаге САД данас имају око 1,4 милиона војника, за разлику од 1989. године када је њихово бројно стање износило 2,1 милион. Опширније о бројчаном смањењу војски види: *Fred Schreyer and Marina Caparin, Privatizing Security: Law, Practice and Governance of Private Military and Security Companies Geneva, March 2005*, 25. www.dcaf.ch/_docs/op06_privatising-security.pdf, (Било доступно 11. 12. 2010).

² Према подацима Конфедерације европских безбедносних компанија (*Confederation of European Security Services - CoESS*, у којој су 23 земље чланице, а придружене чланице: Босна и Херцеговина, Хрватска, Македонија, Норвешка и Србија, послује око 30.000 приватних безбедносних компанија са преко 1.250.000 запослених. <http://www.coess.org/stats.htm>. Приступило 11/03/2011.

³ *Wulf, Herbert. 2006. Good Governance Beyond Borders: Creating a Multi-level Public Monopoly of Legitimate Force. Geneva: Occasional Papers No 10.*

⁴ Током последње деценије прошлог века, Министарство одбране САД склопило је преко 3.000 уговора са приватним војним компанијама ради ангажовања стручњака из различитих научних области. *Singer, P. W. Corporate Warriors*, Ithaca: Cornell University Press. 2004.

мисији на Косову и Метохији. Покушаћемо да одговоримо на питање да ли је употреба приватних војних компанија на Косову и Метохији била део решења, који је допринео јачању безбедности становништва и међународних снага у покрајини или, супротно, да ли је то био део проблема, с обзиром на то да ангажовање ових компанија, у крајњој мери, има за циљ профит – као кључни фактор успешног пословања сваке компаније.

Свеобухватно истраживање наведене теме захтевало би обимну грађу до које није лако доћи, с обзиром на то да пословање приватних војних компанија није транспарентно. Због тога је намера овог текста превасходно да афирмише даље истраживање приватног сектора безбедности и укаже на значајну улогу коју су имале, и још увек имају, на пољу безбедности.

Приватне војне компаније на Косову и Метохији

Свака делатност, па и ангажовање компанија, може се посматрати двојачко, у зависности од тога који се аспекти ангажовања анализирају, у ком периоду, а посебно за чије потребе. Свакако да је ангажовање приватних војних компанија на Косову и Метохији за власнике компанија и војну индустрију државе из које компаније долазе позитивна и пожељна делатност, јер послешује даљи развој њихових економија. То се, међутим, не би могло рећи за становништво покрајине, посебно уколико се узму у обзир средства која компаније користе у реализацији својих циљева (реч је, пре свега, о средствима принуде) и недостатак законске регулативе који је евидентан на свим пољима када је реч о Косову и Метохији.

Додатни проблем представља чињеница да није лако проценити значај ангажовања сваке компаније понаособ, поготово ако се узму у обзир врсте услуга које пружају, власничка структура, организација, величина и обученост кадра.

Досадашње ангажовање приватних војних компанија на територији Косова и Метохије било је, пре свега, у области логистичке подршке, коју су пружале компаније попут *Brown and Root Services – BRS*, и консалтинг – односно саветовања, као што је то био случај са *DynCorp* и *Military Professional Resources Incorporation – MPRI*.

С обзиром на то да углавном поседују велике организацијске и финансијске капацитете, приватне војне компаније способне су да за веома кратко време промене и прошире своју делатност, зависно од врсте услуга које се на терену траже. Расположива документација указује на то да је, на пример, компанија *Sandline*, коришћењем расположивих ресурса у периоду пре и током сукоба 1999. године, проширила опсег свог ангажовања на извођење и обезбеђење борбених дејстава у сарадњи са албанским терористима на територији покрајине.

*Sandline*⁵

Током почетних сукоба снага безбедности тадашње СР Југославије и албанских терориста, 1998. и 1999. године, приватна војна компанија *Sandline* склопила је уговор о пружању оружане подршке Ослободилачкој војсци Косова.⁶ Када је уговор

⁵ Опширније о компанији *Sandline* на www.sandline.com

⁶ Специјални изасланик председника САД за Балкан Роберт Гелбард описао је ОВК као "несумњиво терористичку организацију". Опширније *Washington Ready to Reward Belgrade for 'Good Will': Envoy*, Agence France Presse, 23 February 1998.

обелодањен у јавности, морало је доћи до његовог раскида због ембарга Уједињених нација.⁷ Ипак, ангажовање приватне војне компаније *Sandline* претило је да угрози ионако погоршане међудржавне односе тадашње СР Југославије и Велике Британије, где је компанија регистрована, јер се њено понашање с правом поистоветивало са понашањем матичне државе.

Међутим, и даље остаје отворено питање – како је уопште могло доћи до склапања уговора између приватне компаније *Sandline* са терористичком организацијом као што је ОВК и да ли је и у којем степену дошло до реализације уговора пре ембарга Уједињених нација. Ипак, одговоре на постављена питања можемо добити само од власника компаније *Sandline*, која је убрзо променила назив и утопила се у још познатији *Блеквотер*, приватну компанију која се и данас доводи у везу за различитим злочинима почињеним на територији Ирака.⁸

Наведени случај ангажовања компаније *Sandline* показао је да приватне војне компаније и терористичке организације могу постојати и деловати заједно, што свакако не представља аргумент који говори у прилог ангажовања приватних војних компанија. Поред тога, не треба искључити ни могућност да *Sandline* директно подстиче сукобе ради наставка свог ангажовања у „нестабилним подручјима“, односно обезбеђења профита као кључног фактора успешног пословања компаније. Стога је ангажовање компаније *Sandline* на Космету било и остало пример негативних резултата на плану међународне безбедности.

*Brown and Root Services – BRS*⁹

У наставку сукоба југословенских снага безбедности и терориста ОВК, пресудну улогу имао је НАТО, који је, позивајући се на моралне аргументе, а ради спречавања „хуманитарне катастрофе“, бомбардовао СР Југославију 1999. године. Међутим, упоредо са бомбардовањем, дошло је до појаве великог броја избеглих и расељених лица, посебно на територији Македоније и Албаније. Међународне организације које се баве заштитом и збрињавањем избеглих и расељених лица, попут Црвеног крста, нису биле у могућности да обезбеде основне услове за живот избеглом становништву у кратком периоду, те су се за помоћ обратиле НАТО-у. С друге стране, НАТО, и сам „неприпремљен“ за такву врсту ангажовања, решење је пронашао у упошљавању приватне војне компаније *Brown and Root Services*, која делује у оквиру тексашке нафтне компаније *Halliburton*, чији је директор од 1995. до 2000. године био Дик Чејни.¹⁰

⁷ И поред ембарга УН, *Sandline* је током 1997. године, била ангажована у борбеним дејствима у Сјера Леонеу.

⁸ Приватне војне компаније променом власничке структуре најчешће мењају и свој назив. David Isenberg, *The Good, the Bad, and the Unknown: PMCs in Iraq*, BASIC, 2004, p. 3.

⁹ Опширније о компанији *BRS (Halliburton)* на www.halliburton.com/brs/brs.asp, променом власничке структуре компанија је променила назив у *Kellog, Brown and Root*.

¹⁰ Детаљније о вези *Brown and Root Services* са Белом кућом у Fred Schreyer and Marina Caparin, *Privatizing Security: Law, Practice and Governance of Private Military and Security Companies*, Женева, март 2005, стр. 70. доступно на www.dcaf.ch/_docs/op06_privatising-security.pdf

Компанија је најпре обезбедила логистичку подршку америчким трупима које су биле распоређене на простору Албаније и Македоније, а затим изградила камп за избегла и расељена лица.¹¹ Такав начин ангажовања, на пословима збрињавања избеглих и расељених лица, уз пружање подршке сопственим јединицама, показао је предност употребе приватних војних компанија која се огледа у способности да се брзо реагује у случају кризе. У немогућности логистичких јединица да пруже потребну подршку у кратком периоду, НАТО је решење проблема пронашао у употреби приватне војне компаније.

Истовремено, поменути случај указао је и на одређене недостатке. Наиме, ангажовање приватне војне компаније *Brown and Root Services* у изградњи избегличких кампова указало је на то да Уједињене нације, али и међународне организације које се баве пословима збрињавања избеглих и расељених лица, не поседују неопходна средства и капацитете. Наиме, хуманитарни рад који је обављала приватна војна компанија *Brown and Root Services* говори у прилог *слабљења ауторитета међународне заједнице* у заштити основних вредности, односно признавања Уједињених нација да нису у могућности да спроведу зацртане циљеве самостално и сопственим средствима, већ им је за то потребна помоћ и подршка приватних компанија.

После завршетка сукоба, јуна 1999. године, амерички војници ангажовани су у саставу КФОР-а и чинили су приближно петину од укупног броја војника.¹² Смештај великог броја америчких војника (око 8.500, прим. аутора), у кратком периоду обезбедила је већ поменута приватна војна компанија *Brown and Root Services* изградњом базе Бондстил поред Урошевца и изградњом кампа Монтејт поред Гњилана. Осим тога, велики број америчких војника умногоме је зависио од логистичке подршке, односно од редовног снабдевања војника основним животним намирницама. Послове подршке, с обзиром на то да је последњих година у војсци САД промењен доктринарни став да се у логистици ослања на услуге које пружају приватне компаније, америчка војска није могла да испуни, па је посао препустила већ поменутој приватној војној компанији *Brown and Root Services*. Потписан је петогодишњи уговор о логистичкој подршци, вредан 180 милиона америчких долара на годишњем нивоу, односно утрошена је приближно иста сума новца као приликом ангажовања те компаније у Босни и Херцеговини. Међутим, убрзо су трошкови ангажовања само током 1999. године достигли вредност у износу од милијарде америчких долара и премашили планирану петогодишњу суму.¹³

Према мишљењу Пентагона, ангажовање приватне војне компаније *Brown and Root Services* на Косову и Метохији обезбедило је америчком контингенту да се у потпуности посвети наменским задацима, односно употреба приватне војне компаније поспешила је *наменску употребу националних контингената*. Наиме, амерички војници су послове снабдевања и опремања препустили приватној компанији како би се у потпуности посветили извршавању задатака на терену. Обим подршке и величина посла који је пружила *Brown and Root Services* најбоље илуструје податак да су амерички војници КФОР-а у шали захтевали да се на униформама дода амблем са текстом „спонзорисани од стране *Brown and Root-a*“.¹⁴

¹¹ Singer, P. W. 2004. *Corporate Warriors*, Ithaca: Cornell University Press., p. 144.

¹² *Ibid* 145.

¹³ *Ibid* 144.

¹⁴ *Ibid* 136.

Ипак, у стручној јавности не постоји сагласност око тога које су основне, а које споредне делатности оружаних снага. Остаје отворено питање колико су приватне војне компаније могле да надоместе конкретно ангажовање снага на терену. Снабдевање не мора бити споредна делатност. Чак супротно томе, може бити од кључне важности за успех било које мисије на терену, посебно војне. Због тога наведени начин ангажовања прихватамо са извесном дозом резерве, јер се може тумачити и као пример ненаменског коришћења приватних компанија.

Осим тога, ангажовање *Brown and Root Services* указало је на постојање зависности војних јединица од стране приватних војних компанија, али и на њихове несразмерно велике трошкове у односу на сличне мисије, конкретно на мисије у БиХ. Такође, уочена зависност војних јединица од приватних компанија полако постаје неминовност, док се велики трошкови ангажовања најчешће објашњавају чињеницом да пословна пракса компаније не захтева транспарентност у раду, због чега је тешко стећи увид у праве разлоге тако високе цене ангажовања приватних војних компанија.

*DynCorp*¹⁵

И поред успешног пословања на Косову и Метохији, приватна војна компанија *Brown and Root Services* није реализовала већи број уговорених пројеката које је договорила са Пентагоном, због чега је покренут судски поступак пред Министарством правде Сједињених Америчких Држава.¹⁶ До покретања судског спора приватна компанија *Brown and Root Services* уживала је потпуни монопол и била је најчешће коришћена и најбоље плаћена америчка приватна војна компанија, не само на КиМ већ и у другим кризним подручјима света. Међутим, покретање спора резултирало је раскидом уговора између америчког КФОР-а и *Brown and Root*-а, што је искористила компанија *DynCorp* и преузела вођство у пословима снабдевања и логистичке подршке америчких јединица на терену, односно *LOGCAP*.¹⁷

Приватна војна компанија *DynCorp* убрзо је ангажована на пословима почетне обуке припадника Косовске полицијске службе и уклањања мина и других неексплодираних средстава која су остала после завршетка ваздушних напада НАТО-а.¹⁸ Посао чишћења мина и других неексплодираних средстава и ангажовање приватне војне компаније у обуци припадника Косовске полицијске службе, Министарство одбране САД тумачило је као предност коју је правдала *повећањем квалитета целокупне мисије*, јер је ангажовање компаније омогућило наменско упошљавање регуларних трупа КФОР-а на спровођењу редовних задатака, при чему су послови обуке и уклањања неексплодираних мина препуштени приватној компанији.

Осим наведених, амерички *DynCorp* извршавао је и задатке *заштите хуманитарних радника*¹⁹ и то употребом сателита и беспилотних летелица, при чему су информације о потенцијалним опасностима слате корисницима у реалном време-

¹⁵ Опширније о компанији *DynCorp* на www.dyncorp.com

¹⁶ Реч је о 224 пројекта Singer, P. W. 2004. *Corporate Warriors*, Ithaca: Cornell University Press., p. 141–142.

¹⁷ *LOGCAP - Logistic Civil Augmentation Programme* - Програма повећања цивилне логистике.

¹⁸ *Fred Schreier and Marina Caparin, Privatising Security: Law, Practice and Governance of Private Military and Security Companies Geneva, March 2005*, 25. www.dcaf.ch/docs/op06_privatising-security.pdf

¹⁹ *Ibid.*

ну. Таквим уговором Пентагон је успео да смањи политички ризик везан за слање трупа на територијама где постоји могућност угрожавања њихове безбедности и да отклони потенцијални ризик од погибије војника, јер се евентуална погибија плаћеника из приватних војних компанија не тиче државе, док погибија регуларног војника увек представља политички проблем за сваку владу.

Међутим, убрзо после преузимања водеће улоге међу приватним војним компанијама на Косову и Метохији, запослени у *DynCorp* оптужени су за умешаност у ланца организованог криминала.²⁰ С обзиром на то да је компанија својим почетним уговором обезбедила имунитет запосленим радницима, поменути случај се никада није нашао на суду, а оптужени чланови компаније враћени су у Сједињене Америчке Државе. Двојица отпуштених чланова компаније су чак поднела кривичну пријаву против компаније *DynCorp* због отпуштања, али је исход остао непознат.²¹

Непознавање друштвене стварности и традиције међу косовским Албанцима, као и деловање приватних војних компанија убрзо је учинио да се међународне снаге КФОР-а нађу у нерешивој ситуацији. Наиме, убрзо по њиховом доласку на територију покрајине, организоване криминалне групе претвориле су територију јужне српске покрајине у „инкубатор“ организованог криминала.

Кратко време које компанија има на располагању за реаговање, жеља да се што пре обезбеди људство за рад без одговарајућих безбедносних и других провера карактеристичних за пријем у војну службу, као и нецеловите стандардизоване процедуре које се односе на контакте са становништвом, допринеле су криминализацији компанија, али и територије покрајине. Имајући у виду непридавање адекватног значаја преношењу искустава и тежишном усмеравању на профит такви пропусти у раду компанија доживели су врхунац током операције у Ираку, када је у неконтролисаној пуцњави плаћеника компаније *Блеквотер* погинуло 18, а рањено чак 20 особа.²²

Свакако, блиска повезаност запослених у компанији *DynCorp* са светом криминала говори и у прилог чињеници да запослени у приватним војним компанијама, приликом обављања својих задатака, често користе насиље и примењују га по сопственој вољи, чиме додатно *утичу на погоршање безбедности*, односно својим ангажовањем постају део проблема, а не део решења у кризним подручјима. Не треба искључити ни *споран легитимитет и још спорнију употребу таквих компанија од стране Пентагона*, што свакако утиче на урушавање угледа земље из које је компанија регрутована.

*Military Professional Resources Incorporated – MPRI*²³

Поред ангажовања *Brown and Root Services* и *DynCorp*, посебно је занимљиво ангажовање приватне војне компаније *MPRI*. Програм њеног ангажовања на Косову и Метохији био је сличан већ оствареним пројектима „Опреми и обучи“ које је Пентагон спон-

²⁰ Пронађени су видео записи који сведоче о организовању ланца проституције од стране компаније *DynCorp* Опширнице – Sarah E. Mendelson, *Barracks and Brothels-Peacekeepers and Human Trafficking in the Balkans*, CSIS Report 2005.

²¹ Daniel Lachance, *Military Forces for Hire: Is the World Ready to Privatize Peace?* April 2005, p. 68.

²² <http://www2.trib.ir/worldservice/bosnianRADIO/Bliskistok/08.08186.htm> Приступило 23/04/2011.

²³ Опширнице о компанији *MPRI* на www.mpri.com (*Military Professional Resources Incorporated*) – послуже као филијала компаније *Communications L-3*.

зорисао у Хрватској и Босни и Херцеговини, с том разликом што је у Босни и Херцеговини компанија имала одобрење да спроведе и борбену обуку јединица.²⁴ Америчка компанија *MPRI* била је ангажована и у Македонији у оквиру програма америчке помоћи, ради „спречавања оружане агресије и одбране територије Македоније“, при чему је, да парадокс буде већи, истовремено саветовала и наоружавала албанску Ослободилачку националну армију, која је била главни организатор терористичких напада на територији Македоније, и Ослободилачку војску Прешева, Медвеђе и Бујановца, која је изводила терористичка дејства на територији југа централне Србије.²⁵ Свакако, обука коју је *MPRI* спровео у региону није била без последица по безбедност становништва на Косову и Метохији. Претходно служећи у Хрватској војсци, командант терористичке Ослободилачке војске Косова Агим Чеку прошао је кроз обуку компаније *MPRI*.²⁶ Многи његови сарадници такође су похађали обуку која је реализована у Босни и Херцеговини и Хрватској. Наиме, компанија је у тајности спровела обуку Ослободилачке војске Косова, и тиме јој омогућила да постане званична одбрамбена снага будућег косовског ентитета, односно Косовских снага безбедности.²⁷

Поред сталног пружања подршке сукобљеним странама, односно подстрекивања сукоба,²⁸ ангажовање компаније *MPRI* указује и на могућност отвореног уплитања у конфликте, што свакако не доприноси миру и безбедности, већ производи бројне нежељене ефекте, посебно у међудржавним односима.

Узимајући у обзир описани начин ангажовања *MPRI* на простору бивше СФРЈ, поновно ангажовање те компаније на територији Косова и Метохије, уз политичку подршку Агима Чекуа, актуелног министра Косовских снага безбедности, може се довести у везу са могућим погоршањем безбедносне ситуације у покрајини,²⁹ јер, у крајњој мери, задаци које *MPRI*, али и њој сличне приватне војне компаније спроводе имају за циљ остварење профита, а не безбедности.

Закључак

Утицај приватних војних компанија на савремене међународне конфликте у периоду после хладног рата, посебно на територији Косова и Метохије, имао је велики значај на превенцију и решавање сукоба, али и на његово изазивање и одржавање.

Кратка анализа употребе западних приватних војних компанија у међународној мировној мисији на Косову и Метохији потврђује да постоји широк спектар активности у којима су оне употребљаване. Својим ангажовањем компаније су показале одређене предности и успеле да се наметну као незаменљив партнер међународним снагама безбедности на Косову и Метохији. Потврђене предности превасходно се огледају у способности брзог реаговања у случају кризе, повећању квалитета

²⁴ Singer, P. W. 2004. *Corporate Warriors*, Ithaca: Cornell University Press., p. 128.

²⁵ Michel Chossudovsky, *Washington Behind Terrorist Assaults In Macedonia*, [Global Research](#).

²⁶ Singer, P. W. 2004. *Corporate Warriors*, Ithaca: Cornell University Press., p. 11.

²⁷ *Ibid.* 11–12.

²⁸ Christian Jennings, *Private U.S. Firm Training Both Sides in Balkans*, Scotsman, March, 2001.

²⁹ На насловној страни Политике од 11. маја 2009. године објављен је текст Мирослава Лазанског под називом *Ко планира "Олују" за север Косова*, у којој се ангажовање компаније *MPRI* доводи у блиску везу са могућношћу понављања етничког чишћења Срба из марта 2004. године.

целокупне међународне мисије, наменске употреба националних контингената и смањења политичког ризика од погибије регуларних војника.

Међутим, употреба приватних војних компанија на Косову и Метохији није прошла без одређених недостатака. Због увек присутне могућности да интерес компаније превагне у односу на интерес матичне државе, приватне војне компаније својим ангажовањем испољиле су недостатке који су се манифестовали у недефинисаној улози у систему безбедности и недостатку контроле њиховог рада. Због тога су скандали и корупција приликом њиховог ангажовања и данас неизбежни. Такве ситуације имају за резултат нарушавање угледа међународне заједнице, али и њихових напора да реше дуггодишњу кризу на територији јужне српске покрајине. Додатно, непостојање правне регулативе за употребу ватреног оружја и средстава за надзор, уз одсуство система провере и обуке запослених радника, омогућило је запошљавање различитих људи блиских свету криминала. Тако су приватне војне компаније *DynCorp* и *Brown and Root Services* донекле подстакле криминализацију покрајине, док су *Sandline* и *MPRI* активно подстицале сукобе, чиме су обезбедиле наставак пословања, односно допринеле јачању „корпоративног империјализма“.

Када се све то зна, изненађује чињеница да употреба приватних војних компанија у оквиру међународних мисија не јењава. Постоје предлози да се оне у будућим мисијама у потпуности користе као замена плавим шлемовима. Осим тога, евидентни су и захтеви да приватне војне компаније за своје ангажовање добију овлашћење и од Уједињених нација, али то подразумева да морају бити угледне, поуздане и ефикасне. Такав предлог подржавају неке од најмоћнијих земаља света, међу којима су и САД, које, после дебакла у Сомалији, не желе да шаљу своје регуларне јединице оружаних снага у оквиру УН, већ искључиво у оквиру снага НАТО.

С друге стране, такав предлог наишао је на негодовање и сумњу шире стручне јавности, јер се поставља логично питање о томе како се са приватним војним компанијама, које зарађују новац продајом оружја и ангажовањем плаћеника, може склопити уговор и ангажовати их у оквиру мировних мисија. Њихово ангажовање може бити и претња по безбедност регуларних војних јединица. Због свега наведеног савремени војник може бити разочаран појавом приватних војних компанија, јер се на „приватним ратиштима“ изгубила војничка част, заклетва, лојалност застави, а ланац командовања посто потпуно обесмишљен.

Стога, одговор на почетно питање о томе да ли је употреба приватних војних компанија у мировним мисијама део решења или део проблема, односно преовлађују ли предности или мане у употреби приватних војних компанија на Косову и Метохији, говори у прилог чињеници да је реч о проблему, с тим што ће такво стање остати актуелно све док се не учини први корак који би водио решењу проблема, односно док се у оквиру међународног права не уреди њихово ангажовање, чиме би се смањили уочени пропусти и успоставио минимум контроле над њиховим радом.

Литература

1. Schreyer F. and Caparin M.: *Privatizing Security: Law, Practice and Governance of Private Military and Security Companies*, Geneva, March 2005.
2. Confederation of European Security Services – CoESS, <http://www.coess.org/stats.htm>

3. Wulf, H.: Good Governance Beyond Borders: Creating a Multi-level Public Monopoly of Legitimate Force. *Geneva: Occasional Papers No 10.*, Geneva, 2006.
4. Singer, P. W.: *Corporate Warriors*, Ithaca: Cornell University Press. 2004.
5. Barracks and Brothels-Peacekeepers and Human Trafficking in the Balkans, *CSIS Report 2005*.
6. Lachance D.: *Military Forces for Hire: Is the World Ready to Privatize Peace?* April 2005, p. 68.
7. Chossudovsky M.: Washington Behind Terrorist Assaults In Macedonia, *Global Research*, 2010.
8. Private U. S. Firm Training Both Sides in Balkans, *Scotsman*, March, 2001.
9. Isenberg D.: The Good, the Bad, and the Unknown: PMCs in Iraq, *BASIC*, 2004, p. 3.
10. www.sandline.com
11. <http://www2.irib.ir/worldservice/bosnianRADIO/Bliskistok/08.08186.htm>
12. www.halliburton.com/brs/brs.asp
13. www.dyncorp.com
14. www.mpri.com/esite/index.php
15. Jennings C.: Private U. S. Firm training Both Sides in Balkans, march, 2001.
16. Живковић И.: DYNCORP – Приватна компанија за државне ратове, за државне тајне и тајне државне ударе, 2010.
17. Косовски центар за студије безбедности, *Оцена стања приватних безбедносних компанија*, Приштина, 2009.
18. <http://www.coess.org/stats.htm>
19. http://en.wikipedija.org/wiki/Blackwater_Worldwide